

РОЗДІЛ III

Проблеми лінгводидактики в етнічному просторі

УДК 37.018.43–03.111=161.2

Б. І. Шуневич – доктор педагогічних наук, завідувач кафедри іноземних мов та технічного перекладу Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Стан військової мовної підготовки у вищих навчальних закладах України

Роботу виконано на кафедрі іноземних мов та технічного перекладу ЛДУБЖ

У статті проаналізовано військово мовну підготовку у вищих освітніх закладах та їх підрозділах, які навчають студентів за програмою для офіцерів запасу. Матеріалом дослідження послуговували веб-сторінки військових ВНЗ. У процесі дослідження з'ясовано, що завдання мовної підготовки виконують кафедри військового й технічного перекладу, іноземних мов, а також навчально-наукові центри інтенсивної мовної підготовки; стисло проаналізовано їхню роботу.

Ключові слова: мовна підготовка, теорія і практика перекладу, військовий переклад, технічний переклад.

Шуневич Б. И. Состояние военной языковой подготовки в высших учебных заведениях Украины. В статье анализируется военная языковая подготовка в вузах и их подразделениях, обучающих студентов по программе для офицеров запаса. Материалом для исследования послужили веб-страницы военных вузов. В процессе исследования установлено, что задачи языковой подготовки выполняют кафедры военного и технического перевода, иностранных языков, а также учебно-научные центры интенсивной языковой подготовки; кратко проанализирована их работа.

Ключевые слова: языковая подготовка, теория и практика перевода, военный перевод, технический перевод.

Shunevych B. I. State of Military Language Training at Ukrainian Higher Schools. The article deals with the analysis of military language training at higher schools and their units teaching students in the training program for reserve officers. The material for research was taken from Websites of military higher education institutions. During the research it was revealed that the language training tasks were done by the departments of military translation as well as by foreign languages departments of military or technical translation, departments-centers of intensive teaching, educational and scientific language training centers. There was also done a brief analysis of the above mentioned department and centers work in the article.

Key words: language training, theory and practice of translation, military translation, technical translation.

Постановка наукової проблеми та її значення. Нинішній етап розвитку міжнародних політичних, наукових, економічних та культурних зв'язків України із зарубіжними партнерами вимагає якісно нового підходу не тільки до вирішення простих проблем співробітництва, а й до підготовки кваліфікованих фахівців у сфері військового й технічного перекладу.

У військових вищих навчальних закладах (ВВНЗ) та підрозділах ВНЗ, що готують фахівців за програмою підготовки офіцерів запасу, проводиться планомірна робота з метою навчити курсантів, студентів, офіцерів іноземних мов в обсязі, потрібному для виконання поставлених перед ними в майбутньому завдань, наприклад переклад військової і технічної літератури, усний переклад під час військових навчань чи військових операцій, рятувальних робіт та ін.

Для цього у ВВНЗ створено кафедри військового та технічного перекладу, іноземних мов, навчально-наукові центри інтенсивної мовної підготовки.

Мета статті – проаналізувати стан викладання іноземних мов і підготовки перекладачів у військових вищих навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У процесі ознайомлення з веб-сторінками навчальних закладів з'ясовано, що підготовкою професійних військових перекладачів в Україні зайняті військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка та гуманітарний факультет Академії внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України. Крім цього, у багатьох навчальних закладах ведеться військова мовна підготовка кафедрами, центрами, зокрема навчально-науковим центром мовної підготовки Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Проаналізуємо докладніше діяльність вітчизняних ВНЗ, пов'язану з військовою мовною підготовкою офіцерів, курсантів і студентів.

Академія внутрішніх військ МВС України – багатопрофільний ВНЗ IV рівня акредитації, який здійснює підготовку за державним замовленням офіцерів усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів для внутрішніх військ і органів внутрішніх справ України, інших військових формувань України, у т. ч. за напрямом “Переклад”. Для цього в Академії створено 2006 року факультет № 4 “Гуманітарний” [1], який готує військових фахівців за спеціальністю “Переклад” (спеціалізація “Військове навчання та виховання”) освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст”.

Крім того, за спеціальністю “Переклад” в Академії здійснюється підготовка цивільних фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів за кошти фізичних або юридичних осіб.

Кафедра військового перекладу військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка бере початок від “Циклу військового перекладу”, заснованого в цьому закладі у 2000-му виокремлено у складі факультету іноземних мов та військового перекладу, а викладачі кафедри військового перекладу брали участь у наданні військової допомоги молодим державам і працювали військовими перекладачами в різних “гарячих точках” світу, засвідчивши при цьому мужність та відвагу.

Сьогодні кафедра є підрозділом Збройних сил України, який здійснює підготовку фахівців за спеціальністю “Переклад” (спеціалізація “Військовий переклад”). Курсанти (студенти) вивчають англійську, німецьку, французьку, арабську, перську мови тощо. При цьому базову мовну підготовку вони отримують в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Окрім цього, кафедра готує студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка й інших ВНЗ м. Києва за програмою офіцерів запалу (англійська, німецька, французька мови). Сучасна навчальна матеріальна база та високий рівень теоретичної і практичної підготовки викладацького складу дає можливість проводити на достатньо високому рівні підготовку кадрових офіцерів-перекладачів.

Курсанти проходять практику і стажування у вітчизняних та іноземних частинах, беруть участь у заходах програми “Партнерство заради миру” й інших заходах міжнародного співробітництва, які проводять Генеральний штаб Збройних сил України та Міністерство оборони України.

Для навчання іноземних мов інших спеціальностей військового інституту створено кафедру військово-спеціальної мовної підготовки, а також центр інтенсивної мовної підготовки й лінгвістичний науково-навчальний центр [2].

Кафедра міжнародної інформації та військового перекладу військового інституту Національного університету “Львівська політехніка” готувала фахівців із міжнародної інформації зі знанням двох і більше (у т. ч. англійської як обов'язкової) іноземних мов на базі вищої полілогічної освіти.

Останнім часом існування (до 2005 р.) на кафедрі велася підготовка фахівців із шістнадцяти іноземних мов. У межах навчальної програми львівські курсанти засвоїли загальний курс теорії перекладу, а навичок його практики набували на заняттях із відповідної іноземної мови та спеціальних дисциплін, які стосуються міжнародної інформації. На останніх, зокрема, акцентувалася на прищепленні слухачам умінь лексико-фразеологічного й емотивного перекладів в екстремальних умовах (введенні бою, фізичний та психологічний тиск, фактор обмеженого часу тощо) [3].

Під час реорганізації цього військового інституту в Академію сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного кафедру військового перекладу перевели в Київ й об'єднали з такою ж кафедрою військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Нині на базі Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного функціонує кафедра іноземних мов та військового перекладу й навчально-науковий центр мовної підготовки.

Із 2001/2002 навчального року на базі кафедри упроваджено поглиблений курс вивчення англійської мови на 4- та 3-місячних курсах, де офіцери складають іспит на знання іноземної мови за стандартом "СТАНAG-6001" 2-го рівня. Загалом кафедра щосеместру готує близько 60 офіцерів на цих курсах.

З осені 2007 року кафедра здійснює перевірку знання іноземної мови офіцерів управлінських структур, частин та підрозділів командування Сухопутних військ, що сприяє підвищенню мовного потенціалу Збройних сил України.

Сьогодні на кафедрі викладається вісім мов: англійська, німецька, французька, польська, румунська, угорська, болгарська, турецька [4].

Крім згаданих вище кафедр військового перекладу, в українських ВВНЗ є інші кафедри, центри, які дають можливість курсантам, студентам оволодіти навиками військового й технічного перекладу.

Наприклад, 2008 року створено Навчально-науковий центр мовної підготовки, структурний підрозділ у складі Харківського університету Повітряних сил імені Івана Кожедуба. Центр призначений для навчально-методичного та наукового забезпечення мовної підготовки особового складу Повітряних сил Збройних сил України; здійснення мовного тестування особового складу за вимогами стандартизованих мовленнєвих рівнів володіння іноземною мовою стандарту НАТО "STANAG 6001", а також для сертифікації рівнів володіння іноземними мовами; упровадження передових методик і сучасних технологій викладання іноземних мов у навчальному процесі університету та в системі мовної підготовки особового складу Повітряних Сил Збройних сил України; проведення спільно з навчально-науковим центром мовної підготовки Національної академії оборони України науково-дослідних робіт із розробки нової Концепції мовної підготовки особового складу Збройних сил України та науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення системи мовної підготовки й мовного тестування особового складу; участь у заходах міжнародного співробітництва Збройних сил України з відповідними організаціями й установами іноземних держав щодо питань мовної підготовки та мовного тестування військовослужбовців.

Отож діяльність навчально-наукового центру мовної підготовки спрямована на засвоєння іноземних мов військовослужбовцями та впровадження методів навчання іноземних мов у систему підготовки військ, а також наближення її до європейських стандартів [5].

2010 року на базі кафедри іноземних мов Національного університету оборони України створено навчально-науковий центр іноземних мов.

На кафедрі іноземних мов діють чотиримісячні інтенсивні курси. Військові проходять мовну підготовку за стандартами STANAG. На навчання здебільшого добирають тих, хто готується до виконання завдань у міжнародному середовищі – кандидатів для фахового навчання або допідготовки за кордоном, а також тих, хто в майбутньому братиме участь у міжнародних миротворчих операціях. Викладачі навчально-наукового центру іноземних мов Національного університету оборони України навчають англійської, німецької та французької мов слухачів на оперативно-тактичному й оперативно-стратегічному рівнях підготовки [6].

Кафедра-центр інтенсивного навчання іноземних мов Державної льотної академії України – єдиний навчально-методичний і науковий центр початкової підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації льотної та диспетчерського складу.

Весь професорсько-викладацький склад пройшов підвищення кваліфікації та стажування в центрах Великої Британії: "Англоконтиненталь" і коледжі Бейсбрука.

Кафедра-центр здійснює початкову підготовку курсантів за спеціальностями "Експлуатація літальних апаратів" та "Обслуговування повітряного руху". Спектр навчальних програм дає можливість авіафахівцям отримати другу спеціальність авіаційного перекладача, підтвержену сертифікатом.

Кафедра-центр розширила сферу своєї діяльності у сфері ділової англійської мови, включаючи менеджмент, маркетинг, банківську справу й фінансування, комерційну практику й ділове листування, туризм і готельне господарство, комп'ютерні технології навчання іноземних мов.

Сучасні методи навчання в центрі, у т. ч. комп'ютерні версії автоматизованих систем навчання, ґрунтуються на гуманістичній концепції формування професійно-орієнтованої пам'яті предметних

знань. Уся організаційно-методична й науково-дослідна робота проводиться на основі “Концепції розвитку та модернізації кафедри-центру інтенсивного навчання іноземних мов” і відповідно до “Комплексного плану розвитку та модернізації кафедри-центру”.

Програма навчання забезпечує введення в навчальний процес рекомендації ІКАО та Об’єднаної авіаційної адміністрації (ІАА), які стосуються умов проведення початкової підготовки боргінженерного складу в Україні, і містить навчальний план, зміст тем, контрольні питання (матеріали) й завдання для самостійної роботи. Лабораторія комп’ютерних технологій навчання іноземних мов спільно зі студентським дизайнерським бюро розробляє систему повністю автоматизованого навчання англійської мови авіаційних фахівців [7].

Кафедра іноземних мов і навчально-науковий центр мовної підготовки є структурними підрозділами Севастопольського Військово-Морського інституту імені П. С. Нахімова. На базі кафедри створено класи англійської та німецької мов. Центр призначений для забезпечення навчально-методичними матеріалами за видовою тематикою навчального процесу в інституті щодо вивчення іноземних мов і військово-спеціальних навчальних дисциплін з окремими елементами опанування військової термінології іноземними мовами за стандартами НАТО, а також для навчально-методичного та наукового забезпечення мовної підготовки особового складу ВМС ЗС України; здійснення (під методичним керівництвом із боку навчально-наукового центру мовної підготовки Національної академії оборони України) мовного тестування особового складу ВМС ЗС України з визначенням стандартизованих мовних рівнів володіння іноземною мовою за вимогами мовного стандарту НАТО STANAG 6001, а також для сертифікації рівнів володіння особою іноземною мовою відповідно до отриманих результатів; здійснення мовного тестування кандидатів для вступу до ВНЗ, тренувального й підсумкового тестувань курсантів та студентів під час їхнього навчання у ВНЗ, попереднього тестування щодо відбору кандидатів для формування навчальних груп різного рівня підготовки на курсах іноземних мов у ВНЗ [8].

У системі Міністерства надзвичайних ситуацій є три вищих військових навчальних заклади (Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Національний університет цивільного захисту України, Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля). Мовну підготовку в цих навчальних закладах здійснюють, відповідно, у Львові – кафедра іноземних мов та технічного перекладу, у Харкові – кафедра мовної підготовки, у Черкасах – кафедра філософії і мовної підготовки.

Наприклад, у ЛДУ БЖД під час занять курсанти і студенти навчаються усного й письмового перекладу фахової літератури англійською, німецькою і французькою мовами [9]. Теоретичні основи та практичні поради щодо перекладу військової і технічної літератури офіцери, викладачі, курсанти і студенти ЛДУ БЖД, навчальних закладів м. Львова й інших міст України можуть також удосконалити під час роботи семінару “Теорія і практика військового та технічного перекладу”. Основні завдання семінару: ознайомити офіцерів, викладачів, курсантів і студентів із новими вітчизняними та зарубіжними тенденціями розвитку теорії перекладу; ділитися досвідом із практики усного й письмового перекладу; залучати до участі в роботі семінару відомих українських і зарубіжних спеціалістів із військового та технічного перекладу. Для впровадження усного мовлення для офіцерів, викладачів, курсантів і студентів організовано роботу “Англійського клубу” [10] і планується створення німецького та французького клубів.

Вступне тестування курсантів і студентів і курсу на початку 2010/2011 навчального року, а також тестування вьового офіцерського складу університету на знання іноземних мов дало можливість спланувати постійну мовну підготовку для офіцерів, курсантів і студентів за стандартами STANAG.

Висновки. В українських ВНЗ і ВНЗ створено умови для підготовки кадрових офіцерів-перекладачів, які успішно справляються зі своїми обов’язками в Україні й за рубежом.

Для мовної підготовки курсантів, студентів нефілологічних спеціальностей функціонують кафедри, центри, які дають можливість майбутнім офіцерам здобути якісні знання з іноземних мов, щоб співпрацювати із зарубіжними фахівцями.

Під час навчання військових фахівців та перевірки знань з іноземної мови використовуються сучасні технології навчання і тестування.

Література

1. Академія внутрішніх військ МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://avv.gov.ua/about/structure/>

2. Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mil.univ.kiev.ua/>
3. Петрухін В. С. До проблеми військового перекладу: стан і перспективи його розвитку в Україні / В. С. Петрухін // Електронний журнал семінару “Теорія і практика військового і технічного перекладу” кафедри іноземних мов Львівського державного університету безпеки життєдіяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ejournal.at.ua>
4. Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.asv.gov.ua/>
5. Харківський університет Повітряних сил імені Івана Кожедуба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hups.mil.gov.ua/>
6. Національний університет оборони України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [mil.gov.ua/](http://naou.mil.gov.ua/)
7. Державна льотна академія України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.glau.kg.ua
8. Севастопольський військово-морський інститут імені П. С. Нахімова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://svmi.com.ua/news.php>
9. Кафедра іноземних мов та технічного перекладу Львівського державного університету безпеки життєдіяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ubgd.lviv.ua/index.php?id=77>

УДК 378.7:631

Н. Я. Вовчача – кандидат педагогічних наук, старший викладач Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Застосування мовленнєвої діяльності на практичних заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням

Роботу виконано на кафедрі іноземних мов та технічного перекладу ДДУБЖ

У статті йдеться про застосування мовленнєвої діяльності на практичних заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням. Представлено навчальний посібник “English for Rescuers”.

Ключові слова: навчальні посібники, навчальний план, мовленнєва діяльність, практичні заняття.

Вовчачая Н. Я. Применение речевой деятельности на практических занятиях из иностранного языка за профессиональным направлением. В статье идет речь о применении речевой деятельности на практических занятиях по иностранному языку за профессиональным направлением. Представлено учебное пособие “English for Rescuers”.

Ключевые слова: учебные пособия, учебный план, речевая деятельность, практические занятия.

Vovchasta N. Ya. The use of Speech Activities at the Practical Classes for Professional Purpose. The article deals with the use of speech activities at the practical classes for special purpose. The training appliance “English for Rescuers” is presented.

Key words: training appliances, curriculum, speech activity, practical exercise.

Постановка наукової проблеми та її значення. На сучасному етапі розвитку цілісного комплексу відносин між нашою та європейськими державами опанування іноземних мов має велике значення насамперед як засіб життєдіяльності людини. Англійська мова як іноземна найширше вивчається в Україні, Європі та в усьому світі. Найчастіше її використовують як мову міжнародного спілкування.